

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 133 2012

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Torsten Petterson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Magnus Bergvalls Stiftelse och Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2013 och för recensioner 1 september 2013. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förordande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-32-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2013

Sven Delblanc och 1700-talet. Ett seminarium på Confidencen den 17 oktober 2009. Red. Hans-Göran Ekman. Gidlunds förlag, Möklinta 2011.

Sven Delblanc och 1700-talet är en intagande liten volym från Delblancsällskapet. Med ett omfång på 82 sidor och ett vackert omslag inbjuder den läsaren till att bläddra och botanisera bland de korta och ofta både intressanta och underhållande texterna. Häftet är baserat på ett seminarium med temat Sven Delblanc och 1700-talet – en epok han skrev sin doktorsavhandling om och som figurerade i flera av hans skönlitterära verk. I volymen samsas seminariets föredrag med texter av Delblanc själv samt en tidningsartikel om *Kastrater* från 1975.

Föredragshållarna är alla celebra namn inom sina områden, flera av dem med personliga minnen av Delblanc som vän och kollega. Med 1700-talet som den röda tråden ger Kurt Johannesson en bild av Sven Delblanc som litteraturhistoriker, Hans-Göran Ekman fokuserar på hans skönlitterära författarskap och Lars Lönnroth ser tillbaka på sitt samarbete med Delblanc i *Den svenska litteraturen*. Lars Gustafsson gör sedan en läsning av romanen *Speranza* utifrån Hegels dialektik, medan Lasse Zilliacus beskriver sitt arbete med att göra ett operalibretto av *Kastrater*.

Alla medverkande i volymen är män födda före andra världskrigets slut. Man kan fråga sig om det hela inte hade kunnat bli mer perspektivrikt om författarskaran varit mindre homogen, även om valet att i första hand låta kollegor ur Delblancs egen generation medverka också har sina förtjänster.

Efter ett förord av Lars Ahlbom, där vi får en bild av seminariedagen på Confidencen vid Ulriksdals slott 2009, inleds volymen med "Sven Delblanc och litteraturhistorien" av Kurt Johannesson, professor emeritus i retorik och Delblancs doktorandkollega. Johannesson ger oss en inblick i tillkomsten av Sven Delblancs avhandling *Åra och minne. Studier kring ett motivkomplex i 1700-talets litteratur* från 1965; ett verk som än idag är oundgängligt för alla som studerar Gustaf III:s tidevarv.

Det är en värtalig, tydlig och lättläst artikel, som det anstår en retorikämneets nestor i Sverige. Samtidigt som den ger en beskrivning av forskaren och personen Delblanc sätter den in hans verk i ett sammanhang och ger oss inblickar i såväl dåtidens vetenskapliga strömningar som det akademiska livets vardag och fest.

Hans-Göran Ekman text "Sven Delblanc och Bellmans diktning" har Bellmans roll i och för

Delblancs skönlitteratur som den röda tråden. I en bildtext upplyses vi om att föredraget illustrerades av Sten Petri på luta, och det märks att själva betraktelsen är anpassad för ett muntligt framträdande inför en levande publik. Som läsare får man intrycket av att en del gått förlorat i den mediala överföringen från tal med musikinslag till text. Den kåserande stilen och det associativa upplägget uppfattas lätt som lite rörigt i text, men fungerade sannolikt bra i seminariets sammanhang. Den humor och de djupa kunskaper i ämnet som präglar inlägget har dock inte gått förlorade i överföringen.

Förutom Bellmans plats i Delblancs skönlitteratur reflekterar Ekman också över Bellmans osentimentala och humoristiska men samtidigt medkännande skildringar av sina ofta olyckligt lottade medmänniskor. Delblanc såg denna hållning som den ideala när en författare skulle behandla tragiska ämnen, och andra svenska författare som Ekman tar upp som exempel på samma inställning är Fröding och Delblancs samtida författarkollega Lars Ahlin.

Lars Lönnroths bidrag "Sven Delblancs 1700-tal i *Den svenska litteraturen*" ger en både intressant och roande inblick i tillkomsten av ett litteraturhistoriskt översiktsverk som färgat mången ung litteraturstudents syn på den svenska litteraturens historia. Medan Johannessons text främst behandlade den unge doktoranden som anslöt sig till nyare strömningar inom vetenskapsområdet beskriver Lönnroth en äldre litteraturhistoriker som också är en etablerad författare och inte i första hand såg sig som akademiker.

I "Speranza och den hegelska triaden" reflekterar filosofen och författaren Lars Gustafsson utifrån Delblancs roman *Speranza*, som utspelar sig på ett slavskepp där en ung idealistisk baron blir attraherad av en av de slavinnor som skeppet fraktar till Västindien. Det är en kortfattad men intressant liten essä som kopplar romanen till Hegels dialektik, vilken hade sitt ursprung i iakttagelser av franska revolutionen och det sena 1700-talets och tidiga 1800-talets slavuppror i Västindien.

Bland volymens bidrag sticker Lasse Zilliacus text "Kastrater – från roman till libretto" ut en aning. Den handlar om Zilliacus eget arbete med att göra ett operalibretto av Delblancs kortroman och ger en spännande inblick i de överväganden och tolkningar som krävdes av librettisten för att skapa den opera som hade premiär på Drottningholms slottsteater 2004. Zilliacus text belyses på ett förtjänstfullt sätt av det utdrag ur librettot som

också ingår i volymen. För att skänka ytterligare nyanser till det hela bifogas även en text om *Kastrater* av Helmer Lång, som först publicerades i *Skånska Dagbladet* 1975. Därtill får vi tillgång till Delblancs egna reflektioner kring berättelsen, som publicerades i Dramatens programblad 1977 då *Kastrater* sattes upp som pjäs.

Urvalet av Delblancs egna texter som ingår i volymen är genomtänkt och samspelar väl med seminarieinläggen. Delblancs förhållande till Bellman, som tas upp av Hans-Göran Ekman, illustreras av en text ur *Expressen* 1984 där Delblanc skriver utifrån Peter Dahls konstverk med motiv ur *Fredmans epistlar*. Bellman är också föremål för en av de korta texter ur *Den svenska litteraturen* som ingår i volymen. Dessa texter fungerar förstås även som illustration till Lönnroths text om arbetet med översiktsverket, och hans beskrivningar av Delblancs resonemang och inställning till litteraturhistorie-skrivandet möjliggör en ny förståelse av texterna.

Volymen som helhet ger oss en bild av personen Delblanc, hans förhållande till 1700-talet samt hans syn på och betydelse för såväl litteraturvetenskapen som litteraturen. Det är på många sätt en hyllning, utan några större ifrågasättanden eller oväntade angreppsvinklar, men det kan få vara gott så. Enligt Kurt Johannesson ansåg Delblanc själv att det hörde till litteraturhistorie-skrivarnas upp-gift att förvara diktarnas ära och minne, och nog hade han haft anledning att vara nöjd med detta äreminne.

Annie Mattsson

Stefan Ekman, *Writing Worlds, Reading Landscapes. An Exploration of Settings in Fantasy*. Centre for Languages and Literature, Lund University. Lund 2010.

Sedan populärlitteratur började uppmärksammas på svenska litteraturvetenskapliga institutioner har det främst skett med litteratursociologiska och läsarorienterade förtecken, och/eller i ett litteraturdidaktiskt perspektiv. Inom engelskspråkig forskning har man däremot sedan länge givit plats åt mer exklusivt texttolkande ansatser, som spänt över bl.a. psykoanalytiska, marxistiska, feministiska, narratologiska och retoriska analyser. Det ter sig ju ganska naturligt att den teoretiska och metodiska bredden är större vid amerikanska och brittiska lärosäten, med tanke på att de aktuella genererna – deck-

are, romantik, fantasy, skräck, och science fiction – både historiskt och marknadsmässigt dominerats av engelskspråkiga författare. Såväl kriminalberättelsen som de fantastiska berättarformerna skräck, science fiction och fantasy söker ju också väsentliga delar av sitt rotsystem i den engelska förromantikens gotiska berättelse.

Stefan Ekman avhandling befinner sig också i en solitt anglosaxisk, och då främst amerikansk, forskningslinje, som under senare decennier intresserat sig för fantasygenrens narrativa särdrag. Närmare bestämt intresserar sig Ekman för vilken funktion den fysiska miljön – platserna, landskapen och städerna – har i den moderna fantasylitteraturen. Hur är sekundärvärlden konstruerad rent fysiskt/geografiskt, och hur spelar detta in i den givna textens totala betydelse? Det är en undersökning som är lika motiverad som den är välkommen. En väsentlig del av fantasygenrens lockelse och marknadsmässiga *raison d'être* ligger ju just i dess erbjudande om en ställföreträdande resa in i underbara och skrämmande världar med sina egna kontinenter och riket. Tidigare forskare och kritiker har, enligt vad Ekman hävdar i inledningskapitlet, visserligen erkänt "landets" betydelse, men inte ägnat det den koncentrerade uppmärksamhet som han menar att det förtjänar i verkens meningsskapande. Ekman lanserar därför ett *topofokalt* ("topofocal") tolkningsperspektiv, i syfte att visa hur den specifika konstruktionen av "settings" – miljöer, fysiska platser – är relevanta för förståelsen av såväl intrigbygge som karaktärsteckning och värdemässiga hierarkier och konflikter.

Detta delvis ekokritiskt färgade perspektiv legitimeras i avhandlingens inledning av en genrekonstitutiv egenhet som har att göra med fantasygenrens magisk-mytiska världsskapande. I vår värld struktureras vårt förhållande till geografin upp både efter fysiska (topografiska, klimatmässiga) och kulturella (politiska, språkliga etc.) gränsdragningar, vilka dock delar en grundläggande gränsdragning mellan människan och det omgivande landet. Inom fantasy – och, kan det tilläggas, inom arkaisk verklighetsuppfattning – är dessa gränser föränderliga och instabila: "the land can be divided into areas where separate sets of rules and causality and laws of nature apply; dividing lines that we are familiar with can be re-thought; and the division between people and their environment can be bridged" (12). I kraft av sin dynamiska och spänningsladdade karaktär tenderar fantasyns landskap, dess gränsdragningar och uppdelningar, m.a.o. att bli en aktiv del av intrigmaskineriet. Detta är avhandlingens ut-